



ГОДИШЕН ЗБОРНИК 2010

**Со трудови од научно-стручниот собир на тема
„Улогата на музиката во образовниот процес“**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ**

За издавачот:

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Емилија Јаневиќ - Ивановска
доц. д-р Илчо Јованов
доц. Антонијо Китановски

Издавачки совет:

доц. д-р Илчо Јованов
проф. д-р Милица Шкариќ
доц. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
асс. м-р Ленче Насев

Редакциски одбор:

проф. д-р Милица Шкариќ
доц. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
асс. м-р Ленче Насев

Главен уредник:

проф. д-р Милица Шкариќ

Одговорни уредници:

проф. д-р Милица Шкариќ
доц. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
асс. м-р Ленче Насев

Јазично уредување:

Даница Гавриловска-Атанасовска

Техничко уредување:

Славе Димитров
Благој Михов

Печати:

Печатница „2-ри Август“ - Штип

Редакција и администрација:

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Факултет за музичка уметност
бул „Крсте Мисирков“ бб
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија

СОДРЖИНА

Проф. д-р Милица ШКАРИЌ

Музичкиот развој и улогата на музичкото образование кај децата
до 10-годишна возраст..... 7

Доц. д-р Стефанија ЛЕШКОВА-ЗЕЛЕНКОВСКА и проф. д-р Аида ИСЛАМ

Улогата на музичката едукација во функција на спроведување на
предметот Музичко образование во одделенската настава 13

М-р Дуња ИВАНОВА

Мултиапликативната примена на музиката во воспитно-
образовниот третман на децата 21

Доц. м-р Валентина ВЕЛКОВСКА-ТРАЈАНОВСКА

Стручниот профил на дипломиран музички теоретичар – педагог 29

М-р Викица КОСТОСКА-ПЕНЕВА

Наставникот по музичко образование како фактор за успешно
изучување на музички инструменти во основните училишта 33

М-р Дирона СОКОЛОВСКА

Улогата на музичкиот педагог во креирањето на музичката
средина во детските градинки..... 43

Асс. м-р Ленче НАСЕВ

Предметот Музичко образование во рамките на основното
образование 59

Лариса ЖУЛИНА-МИТОВСКИ

Улогата на музиката во образовниот процес..... 63

М-р Мирјана ШУЛАЈКОВСКА

Хорот „Пиколо” – дел од музичкото образование на учениците 71

Доц. м-р Гоце ГАВРИЛОВСКИ

Специфичности во работата со надарени ученици – дефинирање и
идентификација 77

Доц. м-р Марјан ЈАНКОСКИ

Примената на народните инструменти во одделенската и
предметната настава 85

Прилози 91

ПРЕДГОВОР

Факултетот за музичка уметност во Штип е основан на 27 март 2007 година како дел од Универзитетот „Гоце Делчев“. Оваа институција годинава одбележа три години од своето постоење и во овој краток временски период веќе располага со добра кадровска и просторна екипираност.

Поволните услови за работа и ентузијазмот на претежно младиот наставен кадар, придонесоа за развивање на желба поволно да се влијае врз музичкиот развој и култура на популацијата на територијата на цела Република Македонија. Поради ова на 9 февруари 2010 се одржа првиот научно-стручен собир на оваа институција на тема *Улогата на музиката во образовниот процес*. Целта на овој собир беше да се направи детална анализа на состојбите на музичкото образование во предучилишното воспитување, основното и средното образование и да се укаже на можните начини преку кои тоа може и треба да се подобри во нашата држава.

Факултетот за музичка уметност во Штип ќе продолжи и во иднина да биде еден од главните промотори на музичката култура во државата, ќе поттикнува и извршува научно-истражувачка дејност и ќе се залага за квалитетно музичко образование на сите нивоа. Во тие рамки, ова прво издание на Годишниот зборник претставува почеток на овие процеси.

Од главниот уредник

UDC: 371.12:78:[371.314.6:780.61/66 м-р Викица КОСТОСКА-ПЕНЕВА

НАСТАВНИКОТ ПО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ КАКО ФАКТОР ЗА УСПЕШНО ИЗУЧУВАЊЕ НА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА

Во современата музикологија голем број научни истражувања се занимаваат со придобивките од изучувањето музички инструменти кај децата од училишна возраст. Заеднички заклучок до кој се доаѓа во сите тие трудови е неопходноста од изучување и свирење музички инструменти од многу рана возраст, како значаен фактор во развојот на позитивните страни на личноста. Тоа се постигнува преку подобрување на концентрацијата, меморијата, самодовербата, интелигенцијата, когнитивните способности, креативната способност, јазичната способност, способноста за читање, социјалната интеракција, дисциплината и работните навики за успешно совладување на содржините во други области (Denora, 2001; Burnham, 2003; Kamenov, 1991; Nash, 1974; Marcel-Dubois, 1982; Bunt & Pavlicevic, 2001). Сето тоа им помага на децата во нивното успешно позиционирање во училиштето, општеството и воопшто во животот.

Во Македонија постојат повеќе форми на изучување музички инструменти, кои се наоѓаат надвор од системот на специјализираните музички институции, како што се музичките училишта и факултетите за музичка уметност.

Низата истражувања кои ги направивме непосредно во нашата средина и паралелно со проучувањето на состојбите во други земји, како и преку анализа на стручни трудови од оваа област, нè доведоа до заклучок дека веднаш по специјализираните музички училишта се наоѓаат **основните општообразовни училишта**, како најзначајни институции каде што се одвива процес на изучување музички инструменти. Во нив е опфатена целата млада популација во едно општество. Од тие причини, истражувањето на изучувањето музички инструменти во основните училишта е многу широко поле на податоци кое би требало да води кон следниве цели:

- согледување на состојбите;
- подобрување на квалитетот во работата.

Предмет на истражувањето

Покрај другите чинители релевантни за оваа тема, како главна цел и воедно предмет на нашето истражување се определевме да ја утврдиме улогата на наставниците по предметот Музичко образование во процесот на изучување музички инструменти во основните училишта. Во текот на опсежното истражување, постојано ни се наметнуваше сознанието дека **индивидуалното залагање на наставникот** е еден од најважните фактори за успешноста на реализацијата на наставата.

Резултатите од истражувањето ги изложуваме преку компаративен методолошки пристап. Одредивме неколку важни аспекти и содржини на наставата по музички инструменти, а потоа го анализиравме влијанието на наставникот врз ефикасноста и реализацијата на тие сегменти од наставата.

Содржини на наставата по музички инструменти

Според нашето истражување, главни содржини кои се однесуваат на наставата по музички инструменти во релација со улогата на наставникот се:

- улогата на наставникот во реализацијата на наставната програма;
- определбата на наставникот при изборот на музичките инструменти кои се изучуваат;
- влијанието на наставникот врз бројноста на учениците кои изучуваат музички инструменти;
- определбите на наставникот во изборот на програмата и музичките жанрови;
- успешноста на јавните настапи.

1. Улогата на наставникот во реализацијата на наставната програма

Во државните основни училишта во Македонија, наставата по предметот Музичко образование, како и за другите предмети се одвива според наставните планови и програми на Министерството за образование.

Покрај останатите содржини, во овие програми е вклучена содржината **свирење детски музички инструменти**.

Свирењето детски музички инструменти (ДМИ) во основните училишта се одвива во два сегмента од наставниот процес:

- во редовната настава (задолжителна активност);
- во училишен оркестар (слободна активност).

Редовна настава

Во следнава табела може да забележиме во колкава мера е застапено свирењето на детски музички инструменти, според актуелната наставна програма за деветгодишно основно образование во рамките на редовната настава по предметот Музичко образование во текот на една учебна година.

Табела 1. Часови за свирење ДМИ во основното образование

	I, II и III одделение	IV, V и VI одделение	VII, VIII и IX одделение
Свирење ДМИ во редовна настава	4 часа	8 часа	-

Во прво и второ одделение свирењето ДМИ опфаќа работа со едноставни ритмички инструменти, како што се разни видови стапчиња, тропалки, чинели, барабанчиња, триангли и удиралки изработени од децата. Во овој период целта на наставата по музички инструменти е да се развие чувство за ритам кај учениците преку координирано пеење и придружба со тие инструменти. Во трето одделение, покрај споменатите, додаден е и ударен инструмент металофон, на кој децата треба да научат да изведуваат едноставни мелодии.

Во периодот од четврто до шесто одделение, во редовната настава се застапени мелодиските орфови инструменти: блок - флејта, ксилофон и металофон. Најраспространетиот од нив е блок-флејтата. За оваа намена е изработен прирачник за блок-флејта од авторите Анкица Витанова и Звонимир Атанасов.

**Слика 1. Прирачник за изучување блок - флејта за основните училишта**

Во последните три години од основното образование изучувањето ДМИ не е вклучено во наставата.

Што се однесува до улогата на наставниците во реализацијата на наставните програми во рамките на часовите по музичко образование, врз основа на нашето истражување, дојдовме до следниве резултати:

1. Во одделенската настава предметот Музичко образование го предаваат наставници со профилот - професор по одделенска настава или дипломирани педагози.

Со тоа тие се способни да ја изведуваат наставата до моментот кога се вклучуваат мелодиските ударни инструменти како што е металофонот, а потоа дувачкиот инструмент блок-флејта. За да можат да ја изведуваат наставата по овие инструменти, потребна им е дополнителна обука или соодветно музичко образование. Логично, од ова произлегуваат очекувани резултати кои покажуваат дека од сите основни училишта во Скопје во кои беше спроведено истражувањето, само во четири редовно и организирано се спроведува настава по музички инструменти од прво до четврто одделение. Во контактите со одделенските наставници тие го искажаа своето искуство дека наставата по музички инструменти ја водат со стручна помош од колегите наставници по музичко образование;

2. Во предметната настава предаваат наставници со завршен факултет за музичка уметност, најчесто од профилот музичка теорија и педагогија. Со тоа образование тие се подготвени да ја изведуваат наставата по музички инструменти, па од тие причини најсоодветна реализација на наставната програма во редовната настава има токму во рамките на предметната настава односно во петто и шесто одделение.

Училиштен оркестар

Вториот сегмент од наставниот процес по музички инструменти се одвива во рамките на училишните оркестри.

Оркестрите кои се формираат во склоп на музичките секции во основните училишта, претставуваат директна можност за изучување музички инструменти. Предвиден е фонд од 3 часа неделно, односно 108 часа годишно. Членувањето во оркестар за учениците претставува вонучилишна активност, додека за наставниците по музичко образование е дел од фондот на часови.

Нашето истражување ни покажа дека училишните оркестри се најзначајна форма на изучување музички инструменти во основните училишта.

И во оваа сфера индивидуалниот пристап на наставниците се одразува во реализацијата на програмата. Тоа може да се поткрепи со следниве податоци:

1. Дел од наставниците изведуваат настава повеќе од предвидениот фонд;
2. За разлика од нив во некои училишта воопшто не се изведува активноста училиштен оркестар. Од вкупниот број 54 државни основни училишта, училиштен оркестар има во 45 училишта, односно, 83%. Иако е тоа голем процент, сепак во останатите училишта не постои училиштен оркестар.

2. Определбата на наставникот при изборот на инструментите кои се изучуваат

Што се однесува до изборот на музички инструменти кои се изучуваат во рамките на училишните оркестри, овој проблем зависи од повеќе околности и фактори. Тоа се:

- наставните програми;
- опременоста на училиштето (поседување инструменти);
- инструменти во лична сопственост на учениците;
- изборот на наставникот.

Сепак, главен фактор при изборот на инструменти за составот на училишниот оркестар и тука е наставникот. Како илустрација за индивидуалниот пристап на наставниците во овој сегмент од наставата издвоивме неколку примери:

1. Првиот пример е Основното училиште „11 Октомври“.

Иако кај најголем број оркестри составот го сочинуваат сопран блок-флејти, во ова училиште се застапени сите видови блок-флејти, како што се: сопранино, сопран, алт, тенор и бас.



***Слики 2 и 3. Ученици од ОУ „11 Октомври“ на час по оркестар
(комплетен состав блок-флејти)***

Тоа е резултат на долгогодишната работа и лично залагање на наставникот по музичко образование при собирањето на инструментите.

2. Како следен пример го посочуваме Основното училиште „Ј. Х. Песталоци“.

Ова училиште долга низа години, благодарение на личните заложби на наставникот по музичко образование, има оркестар со целосен жичен состав: мандолини, мандоли, гитари и контрабас. Придонесот на наставникот е дотолку поголем кога се знае дека во редовната настава учениците изучуваат блок-флејта, а жичените инструменти ги изучуваат во рамките на училишниот оркестар.



Слики 4 и 5. Мандолински оркестар од ОУ „Песталоци“

3. Третиот пример е Основното училиште „Тефејуз“.

Тоа е училиште во кое делува оркестар со народни инструменти. Станува збор за турскиот инструмент саз, кој по иницијатива на наставникот по музичко образование е интегриран во наставата во 1998 година, а подоцна и со помош на Министерството за култура на Република Турција се донирани инструменти за училишниот оркестар.



Слика 6. Оркестар со народни инструменти - сазови ОУ „Тефејуз“

3. Влијанието на наставникот врз бројноста на учениците кои изучуваат музички инструменти

Следната работа што ја анализиравме беше бројноста на учениците во училишните оркестри. Во зависност од големината на училиштето, оркестрите се составени од 10 до 40 ученици. Со пресметување на бројот на ученици дојдовме до заклучок дека 1,7% од вкупната популација во основните училишта членува во оркестар. Тоа е навистина мал процент, но од аспект на уделот на наставниците кон таа состојба го имаме следново образложение.

Наставниците, членовите за оркестар ги регрутираат, пред сè, од:

- ученици кои веќе изучуваат музички инструмент преку друга форма на образование (музички училишта или приватни часови);
- ученици со повеќе изразени музички способности;
- ученици кои имаат желба да научат да свират и колективно да музицираат.

Се разбира тука останува голем дел од учениците кои можат, но од било која причина не членуваат во оркестар. Пред сè, тука се наведува преоптовареноста со другите наставни предмети. Конечно, тоа е активност по слободен избор и наставниците немаат систем да го наметнат членувањето во оркестар.

Инаку и во овој сегмент, најголем број членови во училишните оркестри има токму во оние училишта каде што наставниците со своето залагање и професионален однос ги запознаваат учениците, во рамките на редовната настава, за значењето и придобивките од свирењето музички инструменти.

Како позитивни примери ќе ги споменеме следните училишта: „11 Октомври“, „Песталоци“, „К. Ј. Питу“, „Димитар Миладинов“, „Тефејуз“, „Лирија“, „Коле Неделковски“ и др. Сите оркестри во овие училишта бројат над 30 ученици.

4. Определбата на наставникот во изборот на програмата и музичките жанрови

Во однос на изборот на композициите кои се обработуваат во училишниот оркестар, тој зависи од неколку фактори:

- пропозициите на оркестарските смотри;
- програмската определба на училишните приредби;
- афинитетите на учениците;
- нивото на техничката подготвеност на изведувачите.

Сепак и во овој сегмент од наставата по музички инструменти најважна улога има наставникот, односно неговата креативност и подготвеност за изработка на дела со различни стилски и жанровски обележја и различна техничко-изведувачка тежина.

На репертоарот на училишните оркестри најчесто се среќаваат преработки на дела од класичната музика и тоа од периодот на музичкиот барок па сè до современа музика.

Преку обработки на народни песни, учениците се запознаваат со фолклорното творештво на својот и на други народи, а по желба на учениците се изведуваат и обработки на популарни песни од областа на домашната и странската поп - рок музика. Споменатите преработки и аранжмани за композициите од сите жанрови, најчесто ги прават наставниците.

Како илустрација ќе го наведеме изборот композиции со кои настапија училишните оркестри од четири скопски основни училишта на градските смотри, кои ги следевме за време на нашето истражување.

ОУ „11 Октомври“: - „Ејди Недо“ народна песна, увертира од операта „Вилијам Тел“ од Џоакино Росини и „Кога светците маршираат“ американска госпел химна.

ОУ „Димитар Миладинов“: - „На убавиот син Дунав“ од Јохан Штраус, „Валцер“ од Фредерик Шопен и „The Entertainer“ серенада.

ОУ „Тефејуз“: - „Misket“ (Џамлии), „Kalk gelin hanim“ (Стани невесто) и „Zeybek“ (Зејбек) турски народни песни.

ОУ „Цветан Димов“: - „Поточе“, „Bicikleta“ и „Kengas venies negjum“ албански народни песни.

5. Успешноста на јавните настапи

Што се однесува до јавните настапи, особено се важни оние на училишните оркестри на општинските и градските смотри на хорови и оркестри, кои се одржуваат секоја година и имаат натпреварувачки карактер. На тие смотри се претставуваат и се оценуваат настапите на оркестрите, а преку тоа се оценува и работата на наставниците. За наставниците тие, секако, се можност за презентација на нивната работа и дополнителен мотив. Во текот на нашето истражување како наставници со највисоки постигнати резултати ги забележавме веќе споменатите примери во анализата на претходните сегменти од наставата.

Заклучок

Од изложените податоци, како генерален заклучок го изнесуваме ставот дека индивидуалната заложба и амбицијата на наставникот е најзначаен фактор за успешно изучување музички инструменти во основните училишта. Успехот и резултатите што ќе ги постигнат учениците во совладувањето на вештините и техниките на свирењето музички инструменти во голема мера зависи од методолошкиот пристап на наставникот и од неговото лично залагање.

Посебно важен заклучок кој оди во прилог на тврдењата на овој научен собир е дека е неопходно вклучувањето на дипломирани наставници по музичко образование во одделенската настава за соодветно запознавање на децата со ДМИ.

Исто така, како важно согледување се наметна потребата за создавање поцврст систем за организирање и работа на училишните оркестри, со цел да се поттикнат наставниците да се ангажираат повеќе.

На крајот, останува потребата за создавање поповолни услови во училиштата за поголема примена на музичките инструменти, односно практично музицирање.

Користена литература

- Bunt, L., & Pavlicevic, M. (2001). *Music and emotion: perspectives from music Therapy*. Oxford: University Press.
- Burnham, R. (2003). Perspective on performances for elementary-Level piano students, *American music Teacher*, June-July.
- DeNora, T. (2001). *Aesthetic agency and musical practice: new directions in sociology of music and emotion*. Oxford: University Press.
- Kamenov, E. (1991). *Igre opažanja, metodički priručnik sa zbirkom igara*. Beograd: Nova Prosveta.
- Nash, C., G. (1974). *Creative Approaches to Child Development with Music, Language and Movement*. Alfred Publishing Co., Inc.
- Marcel-Dubois, C. (1982). *Tradicionalna muzika raznih naroda, La musique, Les hommes, les instruments, les oeuvres*. Beograd: Librarie Larousse, 1980, & Vuk Karadžić 1982.